

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. BERÉNYI PÁL.

Előfizetési ára:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.
Évenként 20 iv zenemelléklettel.
Egyes szám ára 20 krajczár, zenemelléklettel 30 krajczár.

Szerkesztőség és kiadóhivatal
Andrássy-út 6. sz.

TARTALOM.

IRODALOM: Magyar kisvárosi élet. — Félián Gábor.
ZENE: A magyar zenéről. Ellenvélemény. — y
SZÍNHÁZ: Nemzeti színház. Antonius és Cleopatra.
KÉPZŐMŰVÉSZET: Canon János.
HÍREK.

— Lapunk szerkesztősége és kiadóhivatala a mai naptól kezdve Andrássy-út 6. sz., II. em., 6. a. sz. alatt található és kérjük előfizetőinket, valamint a t. közönséget, hogy megkereséseiket ide szíveskedjenek küldeni.

Magyar kisvárosi élet.

(Történelmi tanulmány. Irta és kiadta: Mikulik József. Rozsnyó, 1885.)

A mondott cím alatt a monografia-irodalomnak ismét oly műve jelent meg, mely nemcsak helyes czélt tűzött maga elé, hanem czéljához is ért. A nagy eseményeket, a nagy embereket bőven tárgyalja az egyetemes történetírás. De nemcsak ezek tették a mialt, valamint hogy most sem az ilyeneké a jelen egész története. A művelődési viszonyok, a kis emberek, a polgárság, a nép, a helyi intézmények vannak olyan fontosak, mint a hadvezérek, csaták és öldöklések. Nálunk nagyon keveset is foglalkoztak eddig a mult társadalmi életének festésével. Korrajzokat csak az utóbbi időkben kezdenek írni, habár roppant anyag halmozódott már föl a nyilvánosságra hozott okiratokban, melyek az akadémia és történelmi társulat útján, vagy egyes családok levéltárainak publikációiban jelentek meg. A részletező történetírásra sok feladat vár. Hisz még a magyar méltóságok hatáskörének és fejlődésének története is megírásra vár. A nádori méltóság például szemünk előtt enyészik el, de kimerítő történetét vajjon mikor

kapjuk? Milyen volt a mult századokban a magyar társadalom, milyen egy város belső élete? Hogyan élt a polgárság, az alsó — igazán alsó — nép, a jobbágy-ság? A mult századok társadalmi életének csakis fényes oldalairól tudunk többet, a bőven költekező, fényűző urakról, kiknek családi életéről és luxusról br. Radvánszky Béla művéből szerezhetünk okulást. Mikulik József könyve néhány élénk vonást elevenít meg az általános nomályból. Műve az 1526—1715-iki időközre vonatkozik s ez időből adja Rozsnyó város belső életét, csak e kis városét, de a melyben — mint általában a felvidéki városokban — ki volt fejlődve a polgárság, az iparűzés, a kereskedelem, a bányászat, s e mellett viszonytagaság változatban zajlottak el fölötté a nagy események is. Rozsnyó multja kétségtelenül visszatükrözi a kisvárosi polgárság régiebb életét, s arról is meg lehetünk győződve, hogy a mi hatalmaskodást Rozsnyóval elkövettek a nagyok, oly formán ment végbe az máshol is, s ugyanaz a viszony állt fenn országszerte a hatalmasok és gyöngék közt, mint Rozsnyón. A török uralom sem hiányzik e két városról. A szabadságharcok nagy hullámoknak épen közepette állt. A reformáció épen olyan körülmények közt tűnik föl, küzköd és szenved érette a lelkiismereti szabadság, mint széles hazánkban. Talán ipara nagyobb, mely a bányászat hanyatlása után tör magának útát. Kiválóan tanulságos pedig, hogy a németajkú város mint kezd magyarsodni, mikép végződik be aránylag rövid idő alatt a magyarosodás műve, melynek a reformáció adott nagy lökést. Mikulik nemcsak gazdag adatokat gyűjtött össze, hanem kiváló érzéket is tanusít, mikor azokat oly széles korrajzi alapon dolgozta föl, és fölszerte fontosságát külön-külön minden érdemes adatnak s méltányolja kellőleg. «Nem követtem azokat,» — írja igen helyesen, — «kik most is pánczélos ingbe öltözve, valamely fejedelemért lánzsát szoktak törni, hanem a szoros értelemben vett népet választám tárgyamul és a mindennapi élet multját, a köznép sorsát, foglalkozását, műveltségi állapotát kezdém kutatni. Fölkerestem bírját és figyelemmel kísértem az intézkedéseket, melye-

ket a maga megmaradása érdekében tett és a harczot, melyet jogaiért vívott. A népnek nincsenek hártákra írt és gondosan megőrzött kiváltság-leveleit. A nép fia nálunk 1848-ig úgyszólván az alkotmány és törvény védelmén kívül állott: írott történetünkben három alakban szerepel, t. i. midőn az ország terheit viseli és az uradalmak fundus instruktusát gyarapítja; midőn elnyomóin megbeszett fenevad módjára bosszút áll és midőn a fölébredt lelkiismeret a misera contribuens plebs terhein egyet könnyít! Még vallásos meggyőződését is századokon keresztül a földesúr határozta meg: vele születt emberi jogait a XVIII. században egy urbarium fukar kézzel mérte ki; keze gyümölcsén a földesúr és a lelkész osztozott meg és a jog hatalma mindig az erősebb és gazdagabb osztály részén volt. Róla, nélküle rendelkeztek vérrel és vagyonával. Rozsnyó a mohácsi vész előtt a kiváltságos hét bányaváros közé tartozott, s az idegenek szívesen telepedtek meg, mert a bányászat jól jövedelmezett. De a hatalmas szomszédok kapzsiságát és erőszakoskodását is fölidézte s a Bebek család ellen Rozsnyó városának valóságos háborút kellett viselnie, bástyákat emelni. A felvidék bányászatának hanyatlása a XVI. században Rozsnyót sem kímélte. Az országszerte fel fordult állapotok, a török uralom pangást, elszegényedést hozott maga után. A reformáció összeütkezésbe hozta Rozsnyót, mely Luther hitét vallotta földesurával, az esztergomi érsekkel. Majd a szabadságharc eseményei sujtják. Mikulik érdekesen írja le a város intézményeit, melyek a kifejlett polgári életre mutatnak. Vízvezetéke már a XVI. században volt. A XVII. században körülbelül 3000 lakossága volt, s nagyban űzte az ipart. A czehekről, a népesedésről, a vagyonkezelésről, az adózásról, a vallási és erkölcsi állapotokról, egyáltalában mindenről igen sok becses adat van e könyvben, mely beosztásában, felfogásában, széles látkörében a monografiái művek elé követendő például állítható. Mikuliknak és Kunznak Szombathely történetéről írt monografiái a legjelesbek az eddig megjelentek közt. E - s.

Fábián Gábor.

(1795—1877)

Kegyeletes, szép ünnepet ül ma Arad városa. Háláját, elismerését rója le egyik legkiválóbb polgára iránt, emléktáblával jelölve meg a házat, melyben élt és munkálkodott. A nemzeti irodalomnak nemes bajnoka, a magyar közéletnek elszánt harczosa volt e férfiú s áldott emlékezetének nemcsak Arad városa tartozik hálával, kegyelettel, hanem az egész nemzet, az egész ország. S bármily csöndes legyen is a mai ünnep, méltó bizonyossága lesz annak, hogy e nép meg tudja becsülni még elköltözésük után is a nagyokat, kik szellemi és anyagi jólétéért munkálkodtak. Fábián Gábor, az aradiak ünnepeltje is azok közül való, kik egész hosszú életüket a haza boldogítására szentelték. Mint író és politikus, e magasztos cél felé tartott szüntelen.

Az aradiak nemcsak az író, hanem egykori országos képviselőjüket is ünneplik benne, megemlékezve arról a nemes buzgóságról is, melylyel Fábián Gábor szép városuk érdekeit istápolta, noha az országnak más vidékén ringatták bölcsőjét. Arad ünnepeltje Veszprémmegye, Vörösbény községben született 1795 december 28-án. Apja itt református esperes volt s a gyermek Fábián Gábor szülővárosában kezdte iskoláit. Innen Pozsonyba, majd Párára vitték szülei s végül Pesten fejezték be tanulmányait. Szüleinek az volt a kívánsága, hogy ő is a papi pályára lépjen. Fel is öltötte a tógát, de le is vetette, a mint Pestre érkezett s beiratkozott a jogi tanzsakra. Az ügyvédi vizsgát szép eredménnyel letéve, Bay szeptemvir mellett kezdte meg a jurátuskodást, de nem sokáig maradt a szeptemvir oldala mellett, mert Világosra hívták uradalmi ügyésznek.

Tíz évig, 1824-től 1834-ig volt a világi uradalom szolgálatában s e tíz év alatt föl- és lefelé köztisztelitet és szeretetet vívott ki maga részére. A világiak zokon vették, midőn beadta lemondását s elköltözött Aradra.

Letelepedett Aradon, de nem azért, hogy ügyvédeskedjék. Kurticson földeket vásárolt s élt a gazdaságának. De hiába erőltette magára a csöndes, elzárkózott életet, az aradiak nem engedték pihenni tehetségét, kiszólitották a közügyek szolgálatába, megválasztván őt rendes törvényszéki táblabírónak. Ez időtől kezdve sokáig a nyilvános élet embere. Népszerűsége évről-évre növekedik s 1848-ban egyszerre két kerület: a világi és kispapjai választja meg képviselőjéül s ugyanekkor még két kitüntetés éri: Kosuth felszólitja, hogy legyen neki a titkára. Szemere Bertalan belügyminiszter pedig az aradi főispánsággal kínálja meg. Fábián egyik állást sem foglalja el, de 1849-ben már mint a hét személyes tábla bírója szolgálja hazáját.

A forradalom lezajlása után őt is, mint oly sok hazafit, zaklatják, üldözik. Személyesen jelentkezik a hadi törvényszéknél, de kegyelmet nyer. A Bachkormány többféle hivattallal kínálja meg, de ő mindannyit visszautasítja. 1865-ben Aradváros megválasztotta orsz. képviselőjének.

Többé nem is szerepelt a politikai pályán s életének hátralevő részét egészen a klasszikus irodalom ápolásának szentelte.

Már kora fiatalságában nagy szeretettel foglalkozott a klasszikus művek átültetésével. Egymás után ülteti át Cicero leveleit, Caius Valerius Flaccus hőskölteményét, az Argonautikont, Rutilus Claudius útleírását, Lucretius tankölteményét a természetéről; fordítja Hafizt, ismerteti a perzsa és arab költőket, Osián énekeinek fordítása igazi mintafordítás, mely egy életírója szerint — kiállja a versenyt Ahlwardt fordításával is.

Nincs kiválóbb latin klasszikus, kinek műveiből ne ültetett volna át, még pedig nem közönséges sikerrel. Nyelve zamatos, törülmetszett magyar, s nem látszik érezni az eredeti nehézségeit.

Fábián Gábor megérdemli, hogy nevét az irodalom barátai mindenha tisztelettel emlegessék.

a. o.

A magyar zenéről.

— Ellenvélemény. —

Hogyan szokás hirlapot olvasni, — mindnyájan tudjuk. A kit valamely cikk tárgya érdekelt: átfut rajta, megjegyzi néhány érvét, gondolatmenetét — s azzal tovább forgatja a lapot, nem törődve azzal, hogy a cikkíró talán egyoldalú maradt s egyáltalán nem ereszkedett a tárgy mélyére. Meg vagyok győződve, hogy a «Budapesti Hirlap» olvasóközönsége tiszteletben tartván a történelmi kutatásokban megöszült tudós nevét: minden gondolkodás nélkül magáévá tette Pesty Frigyes úrnak «A magyar zenéről» szóló észrevételeit. — Részemről a felületes olvasást határozottan károsnak tartom, kivált a jelen esetben, mikor oly komoly és mégis oly szerfölött elhanyagolt kérdés áll előtünk, mint a magyar zene mivélése; engem különösen érdekelt a csütörtöki tárczacikk, s mivel annak hiányait pótolni, hibás állításai helyébe igazat állítani senki más meg nem kísérelte: zenei érzéssel és megfigyeléssel fölfegyverkezve, magam szállók a sikra.

Nem akarom a cikkíró összes állításait latolgatni, sőt azt sem mondom, hogy épületéből elég csak néhány téglát kiütni helyéből, hogy az egész romba dőljön, — hiszen nem is lehetne megczáfolni pl. azt, hogy a cigány faj csak a XV. században vándorolt be a magyar határok közé. Azt meg épen bámulom a cikkíróban, hogy, noha nem látszik alapos zeneértőnek, — eléggé tárgyilagos és csodálja, hogy külföldieknek is tetszhetik a magyar zene. (Vagy talán ő maga is a külföldiekkel tart és nem annyira szépnek, mint inkább különösnek találja a magyar zenét? Cikke legalább, nyelvtani tekintetben, rávall idegen származására.) Csak néhány sarkalatos állítását akarom valódi értékére visszavezetni.

Való, hogy a cigány szinte túlterheli a magyar dailamokat ezerféle sallanggal; de az is igaz, hogy Pesty úr az első magyar, a kit e felől panaszkodni hallok: Miért nem panaszkodott eddig más, — miért nem én magam? Bizonyára csak azért nem, mert a czifrázat, a sallang, magának a magyar zenének jellemében fekszik, s a cigány, a ki zenénket úgy szólván egymaga ápolja: eltalálja és ki-elégíti a magyar fül igényeit. Hogy a cigány miért egyetlen magyar zenész, annyira, hogy a hol csak «népzenetársulatot» vagy «nemzeti zenekart» olvassunk: biztosra vehetjük, hogy nincs ott magyar, hanem csupa cigány, — erre a kérdésre szerényen átengedem a feleletet másnak, a kinek több ideje és módja van vele foglalkozni; magam hadd feleljek egyszerűen arra, hogy a cigány miért miveli a magyar zenét? Nézetem szerint csak azért, mert az eredeti cigányzene legalább is nagyon hasonló az eredeti magyar zenéhez: bizonyosságom Meyerbeer és valamennyi külföldi zeneszerző, a hányan csak cigányzenét akartak írni; e nemű munkáik tele vannak a «magyar hanglépcső» szabta dallamokkal, magyar rhythmussal, sőt (a hol nem akarnak nagyon bizarr összhangot alkotni) magyaros harmonizálással. A mi a hangfestést illeti: a czimbalmot Magyarországban való általános kedveltsége magyar hangszerré avatja — s kérdjük, van-e czimbalom nélkül jobb cigányzenekar?

Hogy a czimbalmot a cikkíró úr kedveli-e? az tisztán egyéni kérdés. A mit Pesty úr állít, hogy csak a húros (talán a czimbalom nem húros hangszere? vagy csak tollhibából írta így «vonos» helyett) és fúvó-hangszerek hangja érzelmés és kellemes: azt megírta minden felületes aesthetikus, a ki maga nem nagy zene-értő; a magyar s illetőleg a cigány mély érzést tud tolmácsolni a czimbalmon is, — bizonyosságom rá a köztudat. Mint zenével behatóbban foglalkozónak van okom hinni, hogy a czimbalmot újabban nem a divat kapta fel, hanem csakis sokoldalúságának, valódi értékének felismerése tudta elterjeszteni. Igaz, hogy az orkán tombolását nem lehet czimbalmon utánozni, de ha ez lenne az irányadó: akkor a vonos hangszereket is a sutba hányhatnók: hiszen a cikkíró úr «erélyes» zenét követel a vitéz magyar nép számára!

De ha a czimbalom sem nem elég zajos, sem nem elég érzelmés a cikkírónak: milyen hát? — Nem hiszem, hogy Pesty úr hallotta valaha Pintérek, vagy Gömöri Oszkár né vagy Pálmai Ilka remek czimbalomjátékát!

Azonban visszatérve az «erély» kérdésére, mely a szóban forgó cikkben a legfontosabb szerepet játszsza: midenekelőtt a felől kellene fölvilágosítanom P. urat és azokat, a kiket tévútra vezetett: hogy a «dur» és a «moll» elnevezések, noha a «durus» (= kemény) és «mollis» (= lágy) latin szavakra vezethetők is vissza, mégsem jelentik az illető hangnemenben hangzó zene dűrvaságát vagy lágyágát. Beethoven ábrándos adagioi, vagy pl. «A toronyban delet harangoznak» és még száz népdal szelid zenéje,

— mind dur hangnemben folynak, simán, csendesen, a keménységnek, durvaságnak, az erélynek minden nyoma nélkül; a Pesty úr által lágynak hirdetett moll hangnemben pedig a tüzes «Kalapom, kalapom csurgóra» és a Rákóczy-indulónak nem épen lágy dallama pezseg. A moll hangnem rendesen a bús és az elbúsult ember érzésvilágának tükré, de azért senki sem vehet szemére örökös lágyságot.

S ha a t. cikkíró úr ezek után elveti a dur és moll felől alkotott helytelen fogalmait s csak általán fentartja szilárdan azt a kimondott elvét, hogy az erélyes jellemű magyarnak erélyes jellegű zenét is adjunk: erre is készen talál a válaszszal. Mert lehet-e, üdvös-e ügyvédi pályára kényszeríteni és kon-tarrá tenni azt, a ki csak orvosi pályán akar és bír jelessé lenni — vagyis: ha én úgy vagyok hangolva, hogy szép lágy dallamot alkothatok: szabad-e magamat arra kényszerítenem, hogy e helyett keményebb hangzásút költsek? — És ha valaki csak szépirodalmi munkát akar olvasni: fog-e az száraz mértani könyvet venni kezébe, — és a ki lágy zenét akar élvezni, nem kerüli-e el bosszankodva már messziről az erősebb, durvább hangokat? — Ne féltse cikkíró úr a magyart; a főjellemvonása az erély: bizonynyal zeneszerzőink többsége is örökli és műveibe leheli ezt a jellemvonást: s a melyikünk lágyabb zenét költött: az sohasem fogja művét a nemzet robustus zömére erőszakolni.

Különböztet is minék volt ezt a kérdést Pesty úrnak felhozni? Az ember hangulata, körülményei szerint változó; nincs olyan közönség, mely mindig egyforma zenét akarna élvezni, — értem az egyformaságot hangulat dolgában.

De az egyformaságról más tekintetben felvilágosítással tartozom a cikkírónak. Pesty úr ugyanis igen helyesen a következőket írta: «A zene valamely nemzet szellemi életének legbensőbb kifejezője: jellege csak akkor változik, ha maga az illető nemzet jellege is változik. Az pedig nem változik soha, csak módosulhat sok évszázadok múltán». Ebből az következik, hogy a magyar zene (nem tekintve épen hangulatát), ma is körülbelül ugyanolyan, mint volt évszázadokkal ezelőtt, — hiszen e hasonlóság nélkül kétségbevonnók magyarságát! S miben áll e hasonlóság? ... Mint zeneértő, megcsúghatom olvasóimnak: a magyar jellegű zeneműveknek hasonlítaniok kell egymáshoz dallam, lüktetés (= ütemek) és kíséret (= összhang) tekintetében, — a mint ezt más helyen, csupán szakértő olvasó közönség előtt, már volt alkalmam kifejteni. Ezért lehetetlenség valami egészen új zenét írni, a mely mégis minden ízében magyar legyen; ezért nem szabad Pesty úr példája szerint könnyelműen vádat emelni újabb komponistáink ellen, hogy jó zenei eszméiket mind «régibb zeneszerzőktől lopták».

Nem tudom, hogy az újabb vagy a régibb szerzők közé számítja-e Pesty úr veterán zeneköltőnket, az örök ifjú lelkű Erkel Ferenczet. A mit «Dózsa György» című operájáról cikkíró úr állít, azt nem vagyok hajlandó elhinni, már csak azért sem, mert az általam ismert leg-

magyarabb operának, «Bánk-bán»-nak, országszerte legkedveltebb része, a tiszparti jelenet fuvola-kettőse, mollban hangzik — s hozzá egészen «czigányos» futamokból, cifrázatból áll az egész.

Ki fogja ezek után elhinni, hogy a cigányság a magyar zenében oly jellegbevigő pusztítást visz véghez, a mint azt Pesty úr képzelet?! — Részemről jelszavam: az igazság mindenekelőtt.

Kereszty István.

Egy új szerkezetű harmónium.

Jankó Pál úr a kiállítás zenetermében f. hó 18-án egy új szerkezetű harmoniumot mutatott be, melynek érdemleges méltatását jövőre hagyva, itt közöljük szerkezetének lényegét.

Jankó úr találmányának alapfogolata a következő:

A billentyű-rendszer, mely eddig divott, a'ig vet számot a kéz természetes alakával, izomrendszerével, fekvésével, az ujjak különböző nagyságával. A játszó kénytelen a billentyűk egyetlen sorára bízni magát; a skála ez egyetlen útján haladnak a rövid és hosszú ujjak egyaránt, a kéz természetellenes helyzetekbe jut, az ujj erőszakoltan kinyújtóznai vagy begörcsülni kénytelen, számos esetben a rövid ujj át-gázol a hosszú, vagy mindkét kéz egymásnak kerül útjába, az ujjak összezsúfoltatnak csekély térre stb. Ezáltal a játszás technikai nehezégei fölöslegesen halmozódnak, legyőzésük szükségte'lenül szaporítja a játékkisakola anyagát s igen sok időt kell reá aldozni.

E bajon kíván segíteni az új klaviatura. Itt minden billentyű akként van faragva, hogy a kiterjesztett, természetes tartású kéz rövid és hosszú ujjai hozzá férjenek a nélkül, hogy a kéz s ujjak természetes tartása változék. A billentyű-darabot három lépcsőfok három ponton exponálja, az alsó fokon a rövid, a két felső lépcsőfokon a hosszabb ujjak számára.

A hangskála megszerkesztésében ugyanez az elv vezette a felta alót. Szüksége volt ra, hogy a hanglépcső egész soran minden hang külön exponálva legyen s így minden hang ütői a billentyűfokok alsó, közép és felső sorában egyaránt kiemelkedjenek. Ez volt a rendszer legnehezebb feladata. Kétféle méretű billentyűket kellett felváltva alkalmazni, hogy minden hang külön billentyűfok által lépcsőzetes formában kiemelkedve sorakozzék a többihez. Sokféle kombináció után előállt a következő klaviatura:

Cis	Dis	F	G	A	H	
C	D	E	Fis	Gis	Ais	c
Cis	Dis	F	G	A	H	
C	D	E	Fis	Gis	Ais	c
Cis	Dis	F	G	A	H	
C	D	E	Fis	Gis	Ais	c

Képzeldje, asszonyom, mintha az egymás fölé irt három c, három cis stb. ugyanazon billentyű három lépcsőfokának felelne meg, — s hogy az egyes billentyűk két centiméter szélesek: ime, előtte áll a hangszer, melynek láttára minap laikusoknak ismertük el magunkat.

S most lássuk a szerkezet effektív hasznát: a könnyítéseket, melyeket a játéktechnika egyszerűsítése által a játszónak szerez.

Szembetűnő mindjárt az, hogy a hanglépcsők ily beosztása által egy sorba csak hét hang kerül s az oktávfogás így csak hét hangra szorítkozik. Ez által az egész klaviatura megrövidül s hét oktávás sor arnyi tért foglal csak el, mennyit a régi zongorákon az öt oktáva. A két centiméteres billentyűkből közönséges nagyságú kéz képes beérni tízennegyvet, míg a régi zongorán tíz billentyű a maximum, a mit közép nagyságú kéz befördhet.

A többi lépcsőzetes billentyűsorokigénybe vételével o'y akkordforgások lehetségesek félkézzel, minők a régi klaviaturán csak a kéznek gimnasztikus szoktatásával, nehéz hangrűzések útján hallathatók. Így pl. a következő ötös fogást: E—c—e—g—c az új klaviaturán kényelmesen, természetes kéztartással, minden szoktatás nélkül meg lehet ütni. E kénye'em folytán a zeneirodalomban előforduló nehéz kadenciák, díszítések mind könnyen eljátszhatókká lesznek; sőt zeneiratok, melyek hangeffektusait különben csak négy kézzel lehetne érzékelhetőkké tenni, itt két kézzel játszhatók.

De a legfontosabb az új rendszerben nem a térbeli vívmány, hogy a hangok sokaságát a kéz hatalmában csekély téren egyesíthetjük. Eseményszerű jelentőséget az új klaviaturának az ad, hogy a játékkisakola csaknem ötödére redukálja.

A régi rendszer mellett tizenkét féle skalát kellett betanulni. Itt egy skála ujjrakasa szerint játszható valamennyi, mert minden hangot minden ujj egyformán talál exponálva. Ha megtanultuk a C-dur skalát, tudjuk a többit is, — s ha megtanultuk a C-dur akkord-fogást, — ugyan ily ujjtartással végig vezethetjük kezünket a többi akkordokon is, tehát külön tanulmány nélkül transzponálhatunk. Ugyanez áll a futamokról, melyek minden hangnemben egyformák. Végre az ujjrakás egyforma sablonja igen könnyűvé teszi a ritmikai hangsúlyok alkalmazását. A régi klaviaturán pl. a trio'akban irt futamok vagy frásisok e'játszasakor a harmadik zöngé kiemelésére folyvást más-mas ujjat kell mozgósítani, — az ujj klaviaturán a játék akkép osztható be, hogy a nyomaték mindig ugyanazon ujjra essék, vagyis a ritmikai alakok az ujjak csoportjaival együtt járhatnak s ez által nagyobb szabatoság és gyorsaság fejthető ki. Chopin híres percz-keringőjét a régi zongorán csak nagy játéktechnikus képes az előirt egy percz alatt eljátszani, — Jankó Pál úr a saját klaviaturáján eljátsza 40 masodpercz a'att.

Vannak az új hangszernek még egyéb specialításai is, melyek virtuozs fogások tanulását teszik bámulatos könnyűvé. Ilyen a glissando-játék. E klaviaturán a trillakat, a kromatikus futamot minden irányban, sőt kettős és hármas fogással is lehet glissandó játszani.

Ezekben némi fogalmat adtunk az általunk megbámult hangszer rejtett titkairól. Meggyőződöttünk róla, hogy az új klaviaturán kevesebb nehézséggel több szabadságot engedhet meg magának a játszó. S ezzel a zenei hatások e'oidézésében a főszűly nem a technikai munkára, a mesterségi részre, hanem az egyénre, a felfogásra, a szellemre van helyezve. Az új rendszer szerint a ki zongorázni tanu', megtanulja egyúttal az összes technikai fogásokat is, — a művész nevet így nem bitorolhatják többé a

zongora-technikusok, e rang csak azt fogja megilletni, ki a hangok költészetével a zenei gondolatok szellemét fejezi ki.

Jankó Pál úr a kiállításon felavatván e zseniálisan kigondolt szerkezetét, a szakértők s közönség itéletére bizza a ta'almány sorsát. Az előbbiekkörében az új klaviatura maris nagy szenzaciót ke'tett, sőt — mint halljuk — Rezső trónörökös is kifejezést adott a zongorareform ügye iránti érdeklődésének.

A reform idővel általános hatású lehet s tán pár évtized múlva mar mindenki az új rendszer szerint fog tanulni és tanítani. A fiatal reformator egyelőre zongora-tanítók számára készül Európa nagyobb városaiban ingyenes tanfolyamot nyitni, — talalmányára szabadalmi jogat őt államban patensek biztosítják. Arra szintén megvannak téve a lépések, hogy a régi szerkezetű zongorákat könnyű szerrel s csekély költséggel át lehessen alakítani új szerkezetűvé.

E bő és alapos ismertetésre legközelebbi számunkban érdemleges méltatást fogunk mondani a tanu'mányról.

AVARUS.

Nemzeti színház.

(Antoniuss és Kleopatra, Tragédia 5 felvonásban. Irta Shakespeare. Fordította Szász Károly. Új szereposztással folyó hó 13-ikán került először színre a nemzeti színházban.)

Mikor arról volt szó, hogy Shakespeare nagyszerű remekét «Antoniuss és Kleopatra»-t a nemzeti színház igazgatósága fölvetve újra repertoiréjába, kettős irányú volt a kíváncsiság, mely leste várva az idei évad első premiéréjét; az egyik nagyobb érdeklődéssel törve útát, azt bolygatta: minő szenirozásban fogják bemutatni; a másik kevesebb skrupulozítással az előadás sikereit találgatta.

Es e kettős kíváncsiság ép Antoniuss és Kleopatránál, Shakespeare legtöbbet vitatott, legtöbbször dicsért és nagyon sokszor ócsárolt művénel nagyon okadatolt, mert hisz mindnyájan tudtuk, hogy maga a tragédia, úgy a mint irva van, a legremekesebb előadásban sem élvezhető a színpadi technika mai fejlettségi fokán, hol a költő valóságos rabszolgája a függöny fel- és legördülésének; és viszont mindnyájan tudtuk azt is, hogy a legkitünőbb szenirozást is tönkre teheti a gyöngé játék. És az első esetre már élő példánk is volt a bécsiéknél, kik a szenirozással csúfosan megbuktak.

Paulay szerencsésen kerülte el az örvényt, a mely a németeket elnyelte. Ő nem Antoniussnak és Kleopatrának akart creálni szerepet, hanem e kettő tragédiáját óhajtotta bemutatni. Paulay rendezésében, úgy látszik, arra fektette a fősúlyt, hogy lássuk, mint és miért vész el Antoniuss a fél világ ura és miként lesz semmivé a «Nil kigyója». Ő, Shakespeare tragédiájának jelenet halmazából avatott kézzel azokat a jeleneteket tömörítette aktusokká, melyek nekünk Antoniuss és Kleopatra tragédiáját mu-

tatták be. Abból a sok mellékes alakból, epizódból, mely Shakespearenél hangybolyként hemzseg, de oroszslányi erővel tartja vissza a tragédia folyását, semmi sem maradt meg Paulay rendezői czeruzája alatt; azaz ezer és ezer apró galy és levélke, mely az eredeti műben csak néha láttatja a fatörzset, le van törölve. Paulay csak magát Antoniuss és Kleopatra tragikumát akarta bemutatni és sikerült is neki egy kivételével, hol elnyesett olyat is, mely bár nem lényeges, de nagyon sokat magyaráz.

Az actiumi ütközet jelentőségének legalább egy jelenetben való feltüntetését értjük itt.

Nem mondjuk ezzel azt, a mit Kasztorur a «Nemzet» hasábjain, hogy ezen fordul meg a tragédia és itt dől el Antoniussnak és Kleopatrának sorsa. Nem áll. Az actiumi ütközet csak egy nagyobb szerű darabja annak a mozaik alkotásnak, melyből a tragédia teremtve van. Magára a bukásra, az actiumi ütközetnek összes siettető hatása csak annyí, mint Fluvia halálának és annak a sok apró hirnek, mely Rómából jöns látszólag érintetlenül hagyja, de tényleg szíve mélyére megy Antoniussnak. A fél világ urának tragikuma abból a viszonyból támad, melyben ő triumvir társaival van és életnedvét abból a nagy bűnből szívja, melyet Antoniuss, Caesar nővérével való egybekeléssel követ el. Ez az ő sorsának tragikuma és nem az actiumi ütközet és azért nem nagy hiba, hogy ez kimaradt, csak kár volt érte azért, mert nem értettük mindjárt első pillanatra Antoniuss nagy monológját és Kleopatra panaszeit.

Egyebekben csak gratulálhatunk Paulay urnak.

Nem mondhatunk ennyi jót magáról az előadásról. Határozottan állíthatjuk, hogy sokkal jobb shakespearei előadásokat láttunk már a nemzeti színházban. Nem az általános ellen van kifogásunk, mert összeségében még akceptálhatót kaptunk, hanem egyesek csak kárára voltak a művészeti hatásnak. Így — hogy ellentétekkel erősebben bizonyíthassunk — a szép, korhű színpadi kiállítás mellett, visszataszítóak voltak a népjelenetek. Azon a hajón, mely három óriást csepelt, olyan csendes élet volt, mint valami török mecsetben és Bacchust oly különös összhangban dicsőítették, hogy bizony fejedelmibb bordalt énekeltek a rómaiak, ha maguk között voltak a koresmában és nem fejedelmek előtt produkálták zenei képességüket. Azután silány és törpe volt az a hadsereg is! Bizony ilyenell nem győzhet Antoniuss, ha százszer oroszslány lelke van is; mert hisz az olyan hadseregtől, mely olyan csendességgel megy vezére után, mintha minden katonája lopva menne zsákmány után, nem ijed meg világ-hódító Caesar!

A férfi-szerepek közül is csak az apróbbak sikerültek. Művészeti jelességet csak *Bercsényi* (Domitius), *Gabányi* (Egyiptomi paraszt) és *Mihályfi* (Rabszolga) nyújtottak. Maga a czímszerep *Szacsuvay* vállain nagyon erős teher volt. Nem az értelmiséget értjük. Átértette ő feladatát, de ereje hiányzott, hogy megfelelhessen neki. Az ő hevétől nem olvadhatott el Kleopatra és tüze nem

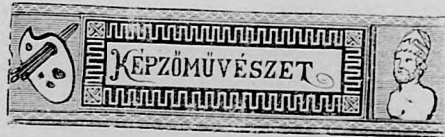
gyujthatott lángot olyan nő szívében, ki királyok ágyában királyi kéjben hevert. Azután a világtörténelmi nevezetességre jutott szerető mellett, hova lett Szacsuvaynál a világhódító római katona?! Mintha csak minden hatalmasságát simulni nem tudó hangja emésztette volna föl. E mellett nagyon bántó szavalásában az éneklés és az a különös hangsúlyozási mód, mely kikiáltja az utolsó szót, holott a magyar hangsúlyozás elemi szabálya, hogy a hangnyomat a szó elejére essék. Tudjuk, hogy Szacsuvay Antoniuss szerepét megszorultságból kapta és mi nem tagadjuk meg elismerésünket bátorságáért, hogy elvállalta és merészségét sok tanulmány árán nem fizette meg kudarczczal; de törekvése is törekvéseért kapott tapselismerés, nem volt a siker jutalma, mert az ő Antoniussa hideg, merev, mogorva volt és nyomát nem hordozta magán annak a főségnek, hogy trónok álljanak készséggel elfogadására és egy Kleopatra, ha mindjárt a kéjelgő és nem nagyon válogatós Kleopatra, aldozza neki bájait.

Hasonlíthatatlan magasságban állt fölötté *Jászay* Kleopatrája: bár az sem viselte még annyira magán a biztosság bélyegét, mint azt tőle vártuk volna. Kétségtelen azonban, — ismerve Jászay fáradhatatlanságát, — hogy az az idegész izgatottság, mely játékán itt-ott átverődött, hamar lecsillapul és alakítása minden mozzanatában fölemelkedik arra a művészi magaslatra, melyen egyes nagyobb jelenetei — ezek között az Antoniuss megnősülését hírül hozó rabszolgával való nagy jelenete — álltak. Ezekben teljesen igazolta azt a nagy várakozást, melyet Kleopatrájához kötöttünk: megindított és lekötött; szeszélyes volt, de diskkrét, ledér és még sem megbotráncoztató. Finoman distinguált mindenütt és egész világot mutatott ott is, hol lelki állapotait csak az egymásután következő mondatokkal volt alkalmja jelezni.

Legközelebb alkalmat kerítünk arra, hogy Jászay Kleopatrájával önállóan es bővebben foglalkozzunk, de ez alkalommal sem hagyhatjuk fölemelítés nélkül egyes napi lapok azon megjegyzését, mintha Sarah Bernhard Theodorájának nyomai tükrözödtek volna róla vissza. Nem tudjuk, honnan vették?! Mi csak Jászayt láttuk mindenütt.

Elismerésre méltó igyekezettel töltötték be kis szerepeiket *Szacsuvayné* (Charman) és *Lubinszkyne* (Inas).

Dr. Berényi Pál.

Canon János.

Bécs városa alig egy évi időközben két legnagyobb festőjét veszítette el. Mult év október elején Makart halt meg, a napokban pedig a halál Canont ragadta el, a ki Makart után Bécsnek legnépszerűbb és legkiválóbb festője volt.

Ez a csapás váratlanul jött, mert Canon élte delén álló, erőteljes férfi volt. Egész Bécs ismerte a hatalmas, kifejezéseli ala-

kot, mely az utcán is feltűnt lengyel nemzeti szabású bársonyruhájával. Igazi művésztermészet volt; heves vérű, ingerlékeny, indulatos, de a mellett meleg érzéssel bírt és rajongott művészetéért. Hévvél érdeklődött minden iránt, a mi a művészettel kapcsolatban állt; szikrázó társalgása miatt szívesen látták a legexklusívabb arisztokratikus körökben is; a mellett tiszteletet tudott gerjeszteni széles képzettségével, mely fölöttel mindent, a mi az emberiség lelki életére, magasabb hívatására, ideális törekvéseire vonatkozott. Festményein is meglátszik a törekvés magasztos eszmények felé, az ihlet, a mély gondolkodás.

Nagy készültséggel kezdte művészi pályáját. Bejárta Európát, Észak-Afrikát, a keletet és mindenütt szorgalmasan tanulmányozta a természetet. Párisban a Delaroche és Vernet Horace műtermében dolgozott.

Utazásairól 1861-ben került vissza Bécsbe, a hol akkor még ismeretlen ember volt. Élezlapokba rajzolgatott, hogy megkeresse kenyerét és ő volt az első, ki az alkotmányos aera kezdetén politikai torzképekkel lépett fel, melyekben sorba bemutatta a birodalmi tanács ismert alakjait. Ezek a rajzok természetesen nagy figyelmet keltettek és sokan rajongtak a művészért.

Utóbb Bécsből Karlsruheba ment. Ott festette a «Halpiacz»-ot, a «Gyümölcsös leány»-t, az «Apród»-ot, a «Mammon király»-t, melyekben főleg az olasz koloristákat utánozta, később a humoros «Diogenes»-t és az élettelses «Bor, aszszony és dal» című festményt festé.

De nemcsak a nagy festőket tanulmányozta, hanem a bölcsészeti és természettudományi műveket is, hogy az azokból nyert fogalmakat mint művészeti motívumokat használja fel. Bölcsészeti eszméket igyekezett műveiben kifejezni. Ezt tette nevezetesen a «Loge Johannis» cz. festményben, melylyel az 1873-iki bécsi kiállításon lépett fel és a mely most a Belvedereben van. E festményben az összes vallások és felekezetek kibékülését igyekezett kifejezni.

Hasonló czélt tűzött maga elé, midőn azt a megbízást nyerte, hogy a bécsi udvari muzeum lépcsőháza számára fesszen tetőképet. A festmény a legóriásibb, melyet valaha vászonra festettek, az idén készült el és az élet körfutását ábrázolja. Kolossális allegorikus alakokból áll, melyekben a modern természettudomány elméletei és fogalmai vannak érzékítve és fel vannak tüntetve a Darwin-féle «struggle for the life» és a Kant-féle teoriák.

Hogy gondolkozó férfiú volt, a ki felül áll minden előítéleten, azt egyébiránt más alkalommal is bizonyította. Ő volt az, ki Bastián spiritistát a trónörökös lakosztályában leleplezte.

Igen kiváló volt, mint arcképfestő is. Arcképeit meglepő hasonlatosság és a szellem élénk visszatükrözötése jellemzik. Az 1873-iki kiállítás után Bécsben telepedett le és 1875-ben azt a megbízást kapta az osztrák közoktatási miniszteriumtól, hogy fesse le az osztrák-magyar északsarki expedíció tagjait. E végből Fiuméba utazott, a hol a m. k. tengerészeti hatóság műtermet rendezett

be neki. Lefestette továbbá dr. Feldert (a bécsi község tanács ülésterme számára), Hofmann bárót, O'Sullivan grófot, Benedikt tanárt és a bécsi arisztocrazia számos tagját. Mikor Napoleon Lajos herceg elesett a zuluk elleni harcban, Eugénia excsászárné személyesen Bécsbe jött, hogy Canonnal megfestesse fia életnagyságú arcképét. Ő felségeik ezüstlakodalma alkalmával, 1879-ben, Canon a trónörökös megrendelésére lefestette az uralkodóház tagjait védszentjükkel együtt és e kép az alakok elrendezése és a technika tekintetében a mester egyik remeke.

Az idén a művész lefestette Rudolf trónörökösét és Stefánia főhercegasszonyt, kik gyakran jöttek műtermébe «ülni».

Legutóbb Canon azt a megbízást nyerte, hogy a mútörténeti udvari muzeum belső díszítésére való allegorikus alakokat, melyeket Makart megkezdett, de halála miatt nem készíthetett el, fejezze be. Canon e megtisztelő megbízást nagy örömmel vette és nagyszabású készületeket tett, hogy e művet «Az élet körfutása»-ban inaugurált szellemben folytassa, de nagy tervét meghiusította a halál.

A nagy mester a bécsi művészek társas összejöveteleiben sokat szerepelt; genialis ötletei voltak, főleg a jelmezestélyek stb. rendezésénél. Igen kedélyes társalgó volt, de önérzetes, kényes is.

Egy alkalommal egy német koronás fejedélem látogatta meg és ekkor közte és a látogató között a következő párbeszéd folyt le:

- Katona volt?
- Igen!
- Tiszt?
- Igen!
- Gyalogos?
- Lovas!
- Lovagoljon tovább!

A pénzzel könnyelműen bánt. Mikor sokat keresett, pazarolta a pénzt, ha nem keresett, adósságokat csinált. Egy alkalommal 6000 forintos ágyat vett magának. De nem sokszor volt ilyen helyzetben; sokkal gyakrabban történt, hogy el volt adósodva és potom áron kellett vesztegetnie a képeit, csakhogy némi pénzhez jusson. A világhírű művész, egy bécsi lap állítása szerint, egy krajczárnyi vagyont sem hagy hátra.

Négy évvel ezelőtt nőül vette báró Waterflit tábornok leányát és e házasságból egy fiú született, a ki most 2¹/₄ éves.

Egy nappal halála előtt egész nap ép a Makart által kezdett allegorikus alakokon dolgozott, de este a szív táján fájdalmakat érzett, melyek pár óra múlva oly hevesek lettek, hogy a beteg néhányszor hangoosan feljajdult. Reggel orvost hívatott, a ki konstata, hogy a betegség jellegét nem lehet tüzetesen megállapítani és valami csillapító szert ajánlott. Délután orvostanárt hívtak, aki szintén nem tudta a beteg fájdalmait enyhíteni.

A beteg a szíve táján és nyakában iszonyú szúrásokat érzett; többször kiugrott az ágyból és végigrohant a szobakban. Majd fájdalmasan nejeére és gyermekére nézett és így szólt: «Nem bírom tovább elviselni; ha téged nem sajnálnalak, kedves feleségem és a kis fiamat, agyonlőném magamat».

Utóbb halálsejtelmek fogták el. Délután 4 órakor a beteg művész egyszerre feljajdult, szíve felé kapott, fel-sóhajtott és — meghalt.

Ugy látszik, hogy néhány nappal ezelőtt egy vadászon meghűtötte magát és valami belső szerv pattanása okozta a halált.

A gyász hír villámsebességgel terjedt el Bécsben, mindenfelé a legélelkebb részvétet keltve.

Az uralkodó-család tagjait táviratilag értesítették az udvarnál igen kedvelt művész elhunytáról. «N—t.»

HIREK.

— A NEMZETI SZÍNHÁZ MŰSORA: Kedden: Antonius és Cleopatra. Szerdán: A vasgyáros. Csütörtökön: Az ember tragédiája. Pénteken: Belle-Isle Gabrielle. Szombaton: Phaedra. — Cremonai hegedős. Vasárnap: Az aranyember.

— AZ OPERASZÍNHÁZ MŰSORA: Hétfőn Az operaház zárva. Kedden: Lohengrin Oselio G. k. a utolsó vendégjátékául. Szerdán: Az operaház zárva. Csütörtökön: Coppélia. — Jeanette menyegzője. — Bécsi keringő. Pénteken: Az operaház zárva. Szombaton: Don Juan. Vasárnap: István király, bérletszünet. Mérésékelt helyárok. Hétfőn: Az operaház zárva.

— A NÉPSZÍNHÁZ MŰSORA: Hétfőn «A koldusdiák», kedden Szelenyi Anna utolsó fellépésével «Az ördög pirulái», szerdán és csütörtökön ugyanaz, pénteken «Orfeusz». A «Koldusdiák» hétfői előadásán a főbb szerepeket Pálmai L., Hegyi A., Vári L., Aranyosiné, Németh, Vass, Újvári és Szabó fogják játszani s ezuttal fog először dirigálni Konti József, az új karmester.

— AZ ORSZÁGOS SZÍNÉSZ ISKOLÁBA való fölvételre e tanévben jelentkezett 60 növendék (a drámához 51, az operaház 9). Ezek közül fölvétetett a drámához 20, az operaház 9 növendék.

— JÓKAI «KÖNYVES KÁLMÁN»-JA a jövő pénteken e hó 25-ikén fog először színre kerülni a bécsi Burgszínházban.

— A NÉMET SZÍNHÁZBAN hétfőn adják először Dellinger R. «Don Caesar» című operettjét egészen új kiállítással. A főszerepeket Peschi, Herger, Parth és Klec hölgyek, valamint Monti, Schmidtler, Berla és Jules urak játszák.

— VÁRSZÍNHÁZI BÉRLET-HIRDETÉNY. A várszínházban f. évi október 1-ső napjától 1886. évi márczius végéig terjedő félév alatt adandó 72 előadásra bérlet nyitattik a következő feltételek mellett. A drámai előadásokat (36-ot) a nemzeti színház igazgatósága, a népszínmű- és operette előadásokat (együttvéve szintén 36-ot) a népszínház igazgatósága rendezi. A bérletelőadások rendez. napjai lesznek a drámára nézve minden csütörtök és minden második kedd, a népszínmű és operettére nézve minden hétfő és minden második vasárnap. A bérletárak következők: földszinti és elsőemeleti páholy félévre 260 frt, másodemeleti páholy 160 frt, földszinti zártszék félévre 40 frt, évnegyedre 22 frt, egy óra 8 frt. Bérletni lehet naponként d. e. 10 és 12 óra közt a várszínház pénztáránál. A

régi bérlők e hó 25-ig nyilatkozhatnak a helyük megtartása iránt, azután mások kívánata fog figyelembe vétetni.

— A BÉCSI KÉPZŐMŰVÉSZEK TÁRSULATC legközelebb gyűjteményes kiállítást rendez Canon műveiből, a melyre eddig 50nél több festményt és néhány száz tanulmányt jelentettek be.

— STRAUSS JÁNOS BERLINBEN lelkes ovációkban részesült. A «Furcsa háború» háromszázadik előadása szolgáltatta reá az alkalmat a «Friedrich-Wilhelmstädtisches Theater»-nek. Az előadást ünnepi színjáték előzte meg Jacobsontól «Walzergerien» cím alatt, a melyben Strauss néhány népszerű keringője van személyesítő és melynek végén az ünnepeltnek mellszobrát megkoszorúzták. A közönség zajos tapsban tört ki, mely még fokozódott, midőn Strauss a karnagyi emelvényre lépett, hogy operettejét vezényelje. Az ováció az előadás folyamán többször ismétlődött.

— A MŰCSARNKOBAN a nemzetközi kiállítást napról-napra nagyobb számú közönség látogatja. Benjamin Constant-nak, «A cherif igazságszolgáltatása» című nagyszabású festménye a kiállítás bezárása után Bécsbe fog szállítani, hol egy hónapig marad kiállítva.

— A CZIGÁNYBÁRÓHÓ, Jókai Mór operettjéhez a költő most szerzi be a jelmezrajzokat. A darabot, mint már jelentettük, elő fogják adni Berlinben is. — A «Voss. Zig.» értesítése szerint azonban a darab előbb fogja foglalkoztatni a törvényszéket, mint a kritikát. Strauss az operette zenéjének szerzője ugyanis Berlin számára Grosskopf tanácsosnak adta el az operettet, a melyet ez azután átengedett Steinernek, a «Walhalla-színház» igazgatójának. — Strauss nem akarja megengedni, hogy műve Steiner kezébe kerüljön s a törvény útján készül megakadályozni a darabnak a Walhalla-színházban való előadását.

— A GYAPJÚ-ÚTCZAI NÉMET SZÍNHÁZ igazgatósága a jövő évadra leszállította a páholyok árát 8, 7 és 5 forintra rendes előadások alkalmával.

— ÚJ SZÍNIGAZGATÓ. Gáspár Pál, Reiner Antónia operette-énekesnő férje, Szathmáry Károly művezetése mellett színigazgatói engedélyért folyamodott. Kérvényét a színészegyesület központi igazgatósága pártolólág terjesztette föl a belügyminiszteriumhoz. — Tordai Grim Gyula, a ki eddig osztályrésztes igazgató volt, bejelentette az igazgató tanácsnál, hogy október 1-jétől rendes havi díjat ad társulatának.

— A NEMZETI ZENEDÉNEK, mint más tanévben, úgy ez idén is szépszámú növendékei lesznek. A mai napig 550 tanuló iratkozott be az intézetbe. A tanári karban az új évben a következő változás történt: Klempke tanár helyébe, a ki külföldre ment, Szuck Endre a kir. operai zenekar tagja jött, a fuvalát pedig Koller helyett, ki Bostonban kapott a kalmazást, Löschdorfer Mihály kir. operai zenekari tag fogja tanítani. E jeles intézet nemcsak szellemi haladást tanúsít, hanem anyagi jó létet is képes felmutatni, a mennyiben a Bartay Ede igazgató által alapított tanári nyugdíjalap jelenleg 16,500 frtot tesz ki.

— A BUDAPESTI FÉRFI-DALEGYLET vasárnap este hangversenyt rendezett a kiállítási zenecsarnokban. Ertl kisasszony, Melles,

Siegmung, Mayer és Mekler urak közreműködése mellett. Hallottunk egy pár népdalt, gonddal szabatosan előadva. Kár, hogy hiába való volt az ügyekezett, mert a dalokra taps helyett csak a nagyobbbrészt üres terem visszhangja felelt. Figyelemre méltó volt Ertl kisasszony éneke; csinos közép-terjedelmű hang, mely azonban alig tudott megmérközni a zenecsarnok arányaival. A program hatodik pontja Siegmund úr hegedű-játéka volt, de e pontot önhatalmúlag megváltoztatta a Dobos előtt játszó zenekar, mely egész non chalancesszal belejátszotta a Donauwalzert Siegmund úr cigánydallamaiba. Legjobban sikerült a műsor utolsó tétele, a dalegylet által előadott «őseink emléke», melynek antik színezetű, hatalmas motívumai zajos tetszést keltek. (P—y. E.)

— G. CSILLAG TERÉZ asszony, a nemzeti színház e jeles művésznője, hosszas betegség után folyó hó 16-án lépett föl először «A hol unatkoznak» *Susanne* szerepében és föllépése a vizontlátás örömeinek kedves ünnepe volt. Pályatársai az előadás megkezdése előtt a színpadon üdvözölték és nevökben *Ujbázy* nyújtott át neki díszes, csillagalakú virágbokrétát; a közönség perczekig tartó tapsal köszöntötte a művésznőt, kinek az orchesterből három díszes virágbokrétát nyújtottak föl.

— A BUDAI SZÍNHÖR TAGJAI, a Feleky úr vállalkozási mániájából fenmaradt kis lelkes csoport a héten oszlott szét, hogy a kinek közülök már van szerződése, elfogja a új állomását, a kinek pedig nincs, Mészáros úrnak, az új igazgatónak szerencsésjéte! várja sorsa eldötét. Az eloszlás alkalmából *Makó*, a ki a társulatnak nemcsak igazgatója, de megmentője is volt, ez úton is hálas köszönetét fejezi ki mindazoknak, kik őt és társait egy végzetes helyzetből kilabálni segítették.

— A NÉMET SZÍNHÁZBAN Lesser igazgató vezetése alatt gondosan szervezett társulat kezdte meg előadásait és bemutatoul «Weg zum Herzen» 3 felvonásos vígjáték kerül színre.

— GARZÓ HERMIN kisasszony, a szegedi színháznak tavalyi primadonnája, *Miklóssy* társulatához szerződött és október hó elején kezdi meg szerepét és Nagy-Kanizsán.

— CANON JÁNOS temetésén *Feszty* Árpád jeles művésziünk és *Szmrecsányi* úr a képzőművészeti társulat titkara képviselték a mondott társulatot, melynek nevében díszes koszorút helyeztek a sirra.

— MANON, Massenet operája a jövő télen New-Yorkban fog adatni a londoni «Her Majesty» színház olasz társulata által. Manon szerepét Hauck Minie fogja énekelni.

— ERNESTO ROSSI, a híres olasz színész, ki je' enleg Rio de Janeiroban tartózkodik, nem sokkal vendégszereplése előtt sárgalázba esett. Az ottani közönség élénk részvétet tanúsított a művész iránt s maga Don Pedro császár is napjában kétszer értesítette magát hogyléte fölöl. Rossi, ki betegségéből szerencsésen felépült, legközelebb Buenos Ayres-be megy vendégszereplésre.

— A KÖLNI VÁROSI SZÍNHÁZBAN mult hó 30-án nyitottak meg az évadot. Az első operette előadás «*A fehé' bölgy*» volt, melynek jóvedelme a Hoffmann igazgató által alapított zenekari alapítványhoz csatoltatt.

— «RAY MONDIN» Perfall müncheni intendáns operája, mely 1880-ban került színre a müncheni udvari színházban, közelebb átalakítva s «Meluzina» cím alatt fog előadatni. E dalmű, mely előbb egy előjáték s négy felvonásból állott, most — mint ez rendes szokás a berlini udvari operaházban előadott daraboknál — egy előjáték s három felvonásba vonatott össze. A mi az új címet illeti, ezt a művész azért nem használta már előbb is, mert akkor csaknem egyidejűleg két más opera került színre «Meluzina» cím alatt. Most célszerűnek látta a szerző, hogy úgy is jelenkényen átalakított operájának megadja a már előbb tervezett népies hangzású címet.

— A HEREFORDI ZENEÜNNEPÉLY, melyet Worcester, Hereford és G'ancester egyesült dalegyletei rendeztek, Mendelssohn «Elias» oratoriumával nyílt meg, dr. Colborn Langdon, a herefordi főtemplom orgonistájának vezénylete mellett. Az estei hangversenyen néhány újdonságot is adtak elő, pl. «Szt. Kevin» című kantatét dr. Schmith J.-től Dublinból, melyet a szerző ez alkalomra irt s mely élénk tetszést aratott.

— ÚJ SZÍNHÁZ BERLINBEN. A régi Vichhof helyén új népszínházat építenek a berliniek. A színház igazgatója és Heidenreich urak között már meg is kötötték a szerződés, a melynek értelmében ez utóbbi október 1-ére egy társulatot tartozik összeállítani, mely előadásait azonnal megkezdhesse.

— A PRÁGAI NEMZETI SZÍNHÁZBAN kiváló sikerrel vendégszerepelt *Parsch-Zikesch* asszony, a kölni városi színház tagja. A művésznő többek között Donna Annát cseh szöveggel énekelte és a sajtó, valamint a közönség azt hiszik, hogy *Parsch* asszonyban a cseh színház kiváló tagot fog nyerni.

— A HEREFORDI ZENEÜNNEPÉLY második napján a műsor egyik kiváló pontja Gounod «Megváltás» című trilogijának előadása volt. Az esti hangverseny műsora Spohr egy oratoriumát tartalmazta, melyben Albani asszony énekelte a sopransólot s Bach cantatét «Erős vár a mi istenünk».

— KUPFER ASSZONY október 8-án lép ki a bécsi udvari operaszínház kötelékeiből. Egyelőre Madridba szerződött 4 havi vendégszereplésre.

— A BÉCSI JÓZSEFVÁROSI SZÍNHÁZ a napokban nyílt meg az új igazgató Blasel vezetésével. Az új aera bevezetésével Stadler «Schikaneder» című korrajzát választották, e'ég kedvező sikerrel. A mű ügyesen van összeállítva 1708-iki történelmi képekből s a szerző nagy technikai ösmereiteiről tanúskodik.

— A PRÁGAI NEMZETI SZÍNHÁZBAN a napokban volt Nessler Saecingeni trombitásának bemutatója. A mű határozott sikert aratott; különösen tetszett Beck József a czímszerepben, a bécsi Pirk Mari — s Hilgermann a grófnő szerepében.

— BERMANN STEFÁNIA, operánknak még két év előtti primadonnája, a mult héten Prágában meghalt. E hír fájdalmasan érintette mindazokat, kik a művésznőt ismerték, mert Bermann Stefánia rövid itt időzése alatt sok barátot és művészetének sok elismerőt szerzett. Élettörténetéből a következő adatok jutottak nyilvánosságra: Bermann Stefánia Kőszegen született és

az ottani zsidó hitközség kántorának volt leánya. Szülei gondosan ápolták leányuk zenei hajlamait és midőn *Gänsbacher* tanár, Witné asszony határozottan a tehetséget, a bécsi zenekezdve ők egyletének konzervatóriumába jutott. Itt végezte tanulmányait és innen jutott operánkhöz, hol közönség és kritika egyaránt hódoltak művészetének. Még is operánkná, hol akkor kivü'e régi és ki-próbáltabb erők is működtek, nem foglalhatta el azt a helyet, melyre vágyott és örömmel engedett egy meghívásnak Prágába. A múlt év júniusában szerződött oda, de a sors hamar megszakasztotta pályáját és még azontúl boldogságát is. Három hónappal hirtelenül bekövetkezett halála előtt dr. *Weinek* László prágai egyetemi tanárnak lett nejeve — és most az örökkévalóságé!

— NÁPOLYBAN új színház építését tervezik, a melynek neve *Salvator Rósa* lesz.

— A PFALZI DALÁRSZÖVETKEZET augusztus hó 15., 16. és 17-én ünnepelte Kaiserslauternben fennléta 25-ik évfordulóját és a hetedik dalünnepélyt. Dirigensük Faiszt, stuttgarti tanár volt.

— A BOLOGNAI PHYLHARMÓNIAI akadémia legutóbbi ülésén megválasztotta Massenett tisztelői tagjának.

— TUA TERESINA, a nálunk is ismert hegedű művész, a hó vége felé a berlini Kro'lfé' színházban fog hangversenyezni, hol az operai évad főző hó 20-ával be-
záródik.

— DIMITRI SLAVIANSZKI D'AGRENEFF ünnepe't orosz népének, híres énekkarával, mely ötven személyből, még pedig nők-ből, férfiakból és fiúkból áll, európai kör-
útra indul és Bécsbe, meg Budapestre is el fog látogatni. Azt mondják, hogy ez az orosz énekparat an a magi nemében.

A kiadó postája.

Nyáry Sándor úrnak Berlinben. Levelünk elküldése után vettük sorait. A lapokat küldjük rendszeresen, a többi, mihelyt rendben leszünk. Legitimációt meggy. A kiadókról közölt híre nem érintett kellemesen; régi is jó addig, míg új nincs.

Felélős szerkesztő és lapfajdonos **Dr. Berényi Pál.**

Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság.

Hirdetések.

A Karlsbadi lábbeli raktár

Dorottya-utca 8. sz.

Ajánlja dús készletét úri-, női- és gyermek-lábbeliekben a legolcsóbb árkban. Vidéki megrendelések legpontosabban teljesíttetnek. Czipők mérték szerint készíttetnek. Képes árjegyzékek ingyen.

Első hazai zongora-gyár.

Az országos m. kir. statisztikai hivatal kimutatásai szerint hazánkba évenként körülbelül másfél ezer zongora hozatik be Bécs és a külföld többi hangszertermelő piacáról.

Ezen zongorák ára fejében évenként körülbelül 600,000 forint vándorol ki az országból idegen ipartelepek gyámlatására és felvirágoztatására. A bécsi zongora-műipar nagyrészt a magyar pénznek köszöni virágzó állapotát s rohamos fejlődését több mint 200 kisebb-nagyobb gyáros nagyrészt hazánk szükségletének kielégítésére dolgozik.

S miért van ez így?

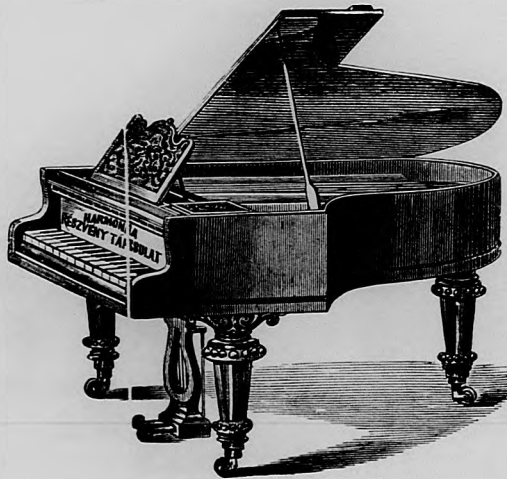
Mert hazánkban nem létezik jelenleg egyetlen nagyobb gyártelep, mely az óriási szükségletnek csekély arányban is meg tudna felelni.

Mióta a külföldön is hírnévre szert tett „Beregszászy Lajos“-féle jeles magyar zongoragyár beszüntette működését s érdemdús megalapítója visszavonult a magánéletbe, a magyar zongora-műipar továbbfejlődése is megakadt, úgy hogy jelenleg alig 30—40 drb. zongora készül tényleg hazánkban.

A magyar ipar már nagyrészt felszabadult a külföld nyomasztó befolyása alól s csak egy némelyik ága tengődik még az idegen sorvasztó behatás mellett, ezek közé tartozik a zongora műipar is.

Ezen bajon vélt segítheti a „Harmonia“ magyar zeneművészek részvénytársulata midőn 60,000 frtnyi tőkével az „első hazai zongora-gyárt“ megalapítja, mely működését 1884. évi ápril havában megkezdette.

„Az első hazai zongoragyár“ Budapestten Huszártutca 7. szám alatt fekvő külön e célra berendezett nagyszerű gyárhelyiségekben készíti zongoráit, melyek

Szalóa stutz-zongora

A FÖNTEBBI RAJZ SZERINT KÉSZÍTETNEK:

Fekete és barna szárnyzongorák (<i>Concert-Flügel</i>)	550 frttól 700 frtig.
„ „ stutz-zongorák (<i>Salon-Stutz</i>)	480 frttól 600 frtig.
„ „ legrövidebb mignon-zongorák 1 1/2 méter.	480 frttól 600 frtig.
Rövid zongorák olcsó kiállításal.	360 frttól 450 frtig.

Vidékről jövő megrendelések pontosan és lelkiismeretesen teljesíttetnek. Játszott zongorák ujjakkal becsérlettnek.

„Az első hazai zongoragyár“ mindennemű javításokra is be van rendezve. Játszott zongorák újra huroztatnak, bőrtöztetnek s teljesen használható karba helyeztetnek. Hosszú szárny-zongorák rövid stutz-zongorákká átalakíttatnak.

Az igazgatóság vidékről jövő kérdésekre felelettel s tanácsal szolgál — becsérlés esetén pedig ügynökét az illető helyre saját költségén elküldi.

A társulat zongoratermében azonkívül kaphatók iskola-harmoniumok és hangverseny-harmoniumok.

A „HARMONIA“ RÉSZVÉNYTÁRSULAT IGAZGATÓSÁGA.

APPEL IG.

ezelőtt SANDNER W.

(Budapest, Gróf Károlyi-utca 5. sz.)

ajánlja mindennemű vonós hangszereit, úgymint saját gyártmányú ceteráit nagy választékban. Tiszta hangolásért jót állok. Ezenkívül nálam valódi római húrok kaphatók.

A címre tessék figyelni
A kiállításon 28 csoport Hygána kiállítva.

Ajánlja dusan felszerelt raktárát mindenféle bu-
torokban és kiállításhoz legolcsóbb árak mellett.
Átvész mindenféle lakás berendezéseket, és meny-
asszonyi kelengyékéket.

Szőnyegek

a SAISONHOZ.

Salon, futó
és
asztali
szőnyegek,

A matróhoz.

Szőnyegek

a SAISONHOZ.

lópokróc
és
flanellpaplan
gyári raktár.

H. RIPPER

BUDAPESTEN

Kerepesi-utca a Pannónia szálloda at- ellenében. Kerepesi udvar

Kivonat az árjegyzékemből:

Gyapjú futók méterenkint	25, 30, 40, 50 kr.	Flanell-paplan, prima	5, 6, 7 ft
Manilla	60, 70, 80 kr.	Fűzött paplan, saját gyárt-	
Hollandi	90 kr., 1 ft.	mány	2 fttől fölfelé
Pavestery	1,30 ftt., 1,80 ftt.	Tengerifü-matraczok	4,50 ftt.
Agypokróczok	85 kr., 1-2 ftt.	Töltött szalmaszak egy	
	és fölfelé	nagy ágyhoz	2,50 ftt.
Jutefüggönyök 520 cmtr.		Vaságyak sarnival, össze-	
hosszi árapertival	2,50 ftt. s fölfelé	rakható	5 ftt.
Jute-garnitúrák 2 ágy és		Nagy választék gyermekágyakban	
egy asztalterítő	5, 6, 7 ftt.	és gyermekosár-kocsikban.	

Vidéki megrendelések csak utánvétellel teljesíttetnek.

Árjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.

I-ső cs. és kir. kizár. szabad. ujonan javított Ruganyos sérvkötők

Fontos a szenvedőknek.

sérvvédővel.

Fontos a szenvedőknek.

A legújabb találmány az amerikai, ujonnan javított ruganyos sérvkötő Politzer-től; ez rugók nélkül van, tisztán ruggyantató művészi szerkesztve s az a célja, hogy még a legfájdalmasabb sérveket is lehető legrovidebb idő alatt egyenes fekvésbe hozza s úgy nappal a legrovidebb idő alatt egyenes fekvésbe hozza s mint színtén éjjel alvasközben is használtathatik, a nélkül, hogy a sérvhájban szenvedő hivatásában legkevésbé is volna akadályoztatva. Felette nagy haszon, hogy az még éjjel is a testen maradhat, mivel hogy a szenvedő testrésze kiváltképen jótékony kellemetes nyomást gyakorol s a legtöbb esetben még a sérv biztos gyógyulását is eszközözi. A legtöbb orvosi tekintély által elismerve, megvizsgálva s a legjobbnak találva: professor Kovács a sebészeti kóroda alelnöke, dr. Gross Lajos magy. kir. egészségügyi tanácsos, dr. Glük Ignác kir. törvényszéki orvos által.

A fölirrott egyszerűsége nagy raktárt is tart angol és francia acél-sérvkötőkből, — függősző készülékeket (suspensorium) gumiból, szövötteket, mint szintén szarvasbőrökből. A szarvasbőr és gummi suspensoriumok célja, hogy a tágulást megakadályozzák. Méhfeesendők, légpárnák, ágybetétek, periodtásák, préservatívumok, gummiharisnyák és mindennemű gummi-árúczikkek. Sérvkötőknél kérem megjelölni: jobb, bal vagy kettős-e, mint szintén a test bőségét is. Megrendeléseket utánvétellel mellett elfogad

POLITZER MÓR

cs. és kir. szab. sérvkötő-készítő Budapesten, Deák-Ferencz-utca.

Árak: urak, hölgyek és gyermekek számára, egyoldalú-
nak dbja 6-10 ftt., a kettősnek dbja 10-16 ftt., gyer-
mekeknek felével olcsóbb.

Ugyanitt kapható a legjobb amerikai sérvkenőcs. Egy
tégely ára 3 ftt. 50 kr.

Az országos kiállítás

t. látogatóinak figyelmébe ajánlva Budapest legolcsóbb
bevásárlási forrása

Károly-körút és király-útca sarkán

ROTHAUSER L. JÓZSEF

gyári raktára china-ezüst és alpakka tárgyából, albumok, bronz- és
bördízműaruk, író, utazó-eszközök és glacé-keztük, selyem és szöv-
esernyők, legyezők, nyakkendők, sétatotok, francia- és angol illat- és
pipere-szerek, valamint gyermekjátékok a legújanyosabb áron.